

2023: Special Issue "Problems and Prospects for the Development of Accounting, Economic Analysis and Audit Based on International Standards in the Conditions of Economy Digitalization"

INNOVATSION TADBIRKORLIK MUAMMOLARI

Djalilova Nigora Mavlonovna

Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti

“Innovatsion iqtisodiyot” kafedrasida katta o‘qituvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada innovatsion tadbirkorlik muammolari va rivojlantirish yo‘llari o‘rganilgan. Shuningdek, O‘zbekistonda kichik korxonalar sonining qisqarishi va ularning faoliyatining sifat ko‘rsatkichlarining yomonlashuvi sabablari ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: innovatsiyalar, innovatsion faoliyat, investitsion resurslar, innovatsion tadbirkorlik, muammolar va rivojlanish yo‘llari.

Bugungi kunda iqtisodiyotni rivojlantirishni jadallashtirish, shuningdek, iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirish uchun nafaqat miqdoriy iqtisodiy ko‘rsatkichlarni ta‘minlash, balki innovatsiyalar, ya‘ni intellektual faollik sohasini rivojlantirishga ko‘maklashish, innovatsion tadbirkorlikni rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish muhim ahamiyatga ega. Shu nuqtai nazardan, innovatsion faoliyatni joriy etishni nazarda tutuvchi rivojlanishning asl yo‘liga o‘tish zarur. Shu munosabat bilan innovatsion tadbirkorlikning ichki va global muammolarini o‘rganish eng dolzarb iqtisodiy vazifalardan biridir.

Innovatsiyalar O‘zbekiston iqtisodiyotining barcha tarmoqlarini, shu jumladan innovatsion tadbirkorlikni rivojlantirish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi, chunki ular ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning asosiy harakatlantiruvchi kuchini tashkil etadi.

Innovatsiyalarni doimiy ravishda joriy qilmasdan, zamonaviy dunyoni tasavvur qilishning iloji yo‘q, chunki ular ilmiy-texnik taraqqiyot va jamiyatning ijtimoiy rivojlanishini belgilaydilar.

Innovatsion tadbirkorlikni rivojlantirishda innovatsion siyosatni takomillashtirish muqobil bo‘lmaydi, chunki ushbu soha mamlakat fuqarolarining farovonligini ta‘minlashda katta ahamiyatga ega [4]. Shu bilan birga, innovatsion tadbirkorlikning innovatsion faoliyatini moliyaviy qo‘llab-quvvatlash masalasi ko‘plab tadbirkorlar o‘zlarining moliyaviy va investitsiya resurslari yetishmasligini hisobga olgan holda juda dolzarbdir.

Kichik biznes muhim innovatsion salohiyatga ega, ulardan samarali foydalanish O‘zbekiston iqtisodiyotida raqobat muhitini shakllantirishni ta‘minlashi imkonini beradi. Rivojlanish maqsadlari va real holat o‘rtasidagi nomuvofiqlik muammoni shakllantiradi, uni hal qilishning mumkin bo‘lgan yo‘llari quyidagilar bo‘lishi mumkin: me‘yoriy-huquqiy bazani va innovatsiyalarni rag‘batlantirish tizimini

takomillashtirish, milliy innovatsion tizim va uning quyi tizimlarini shakllantirish va boshqaruv innovatsiyalari uchun moslashuvchan mexanizmini rivojlantirish.

Hozirgi vaqtda mavjud innovatsiyalarni yaratish va amalga oshirish uchun yetarli mablag ' yetishmasligi muammosi mavjud. Bu, asosan, innovatsiyalarni joriy etish va rivojlantirish uchun katta xarajatlar, shuningdek, innovatsiyalarga investitsiyalarning uzoq vaqt davomida qaytarilishi bilan bog'liq.

Ko'pgina hollarda, kichik korxonalarda innovatsiyalarni ishlab chiqish bosqichida ham, ishlab chiqarishga joriy etish bosqichida ham moliyalashtirish uchun o'z mablag'lari yetarli emas. Tashqi manbalarni jalb qilish imkoniyatlari ko'pincha cheklangan.

Innovatsiyalarni moliyalashtirishning tashqi manbalari banklar, moliya-sanoat guruhlar, kichik innovatsion biznes, investitsiya va innovatsion fondlar, mahalliy boshqaruv organlari, jismoniy shaxslar bo'lishi mumkin [2]. O'z-o'zini moliyalashtirish, byudjetni moliyalashtirish, bank kreditlari va investitsiyalar korxonalarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash shakllari deb tasniflanadi.

Innovatsion tadbirkorlikning innovatsion faoliyatini tashqi moliyalashtirishning asosiy manbalaridan biri bu banklardir. Innovatsion biznesni uzoq muddatli bank kreditlarini faol amalga oshirishga to'sqinlik qiladigan muammolarni tahlil qilib, avvalo, moliyaviy vositachilik sohasidagi tadbirkorlik faoliyatining yuqori xavfliligi, shuningdek, mahalliy banklarga nisbatan yuqori zaxira talablari bilan bog'liq bo'lgan mahalliy bank tizimining asosiy tizimli kamchiliklarini ta'kidlash kerak.

Binobarin, bugungi kunda bank tizimi investitsiya va innovatsion jarayonni faollashtirish ehtiyojlariga javob bermaydi. Innovatsion tadbirkorlikning innovatsion rivojlanishini moliyalashtirish muammosi ichki va tashqi bozorlarda raqobatning kuchayishini hisobga olgan holda tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli, korxonalar innovatsion faoliyatni moliyalashtirishning turli manbalarini izlashni kuchaytirishlari kerak, bu esa mahalliy korxonalar faoliyatini faollashtirishga yordam beradi. Innovatsion faoliyat, ayniqsa, innovatsiyalarni ishlab chiqish va joriy etishning dastlabki bosqichlarida yuqori xavf faoliyat sohaslarini anglatadi. Ushbu yangilik xususiyati loyihalarni amalga oshirish xavfi yuqori bo'lgan korxonalarini investitsiyalashga yo'naltirilgan moliyalashtirish manbalari to'plamini belgilaydi [1]. Bunday sharoitda loyihalarni moliyalashtirishning yangi shakllari bank kreditlari va davlat kreditlari kabi moliyaviy mablag'larni jalb qilishning an'anaviy shakllariga sezilarli raqobat yaratishni boshlaydi. Biroq, fond bozorining zaif rivojlanishi tufayli uning imkoniyatlari va vositalaridan to'liq foydalanish mumkin emas.

Shuningdek, aholining katta qismi uchun mablag ' kiritish jarayoni juda murakkab, tushunarsiz va beqaror iqtisodiy vaziyat tufayli ishonchni keltirib chiqarmaydi. Shu sababli, biznes g'oyasini amalga oshirish uchun investitsiyalarni talab qiladigan kompaniya va xayr-ehson qilishga yoki sarmoya kiritishga tayyor bo'lgan investor o'rtasida yangi oddiy o'zaro ta'sir mexanizmini yaratish kerak. Bunday mexanizm "kraudfanding" deb nomlanadi, bu so'zma-so'z "ommaviy investitsiya" deb tarjima qilinadi. Bugungi kunda kraudfanding moliyalashtirishning dolzarb yo'nalishlaridan biri bo'lib, uni amalga oshirishning ancha samarali va arzon usuli hisoblanadi. Kraudfandingning asosiy afzalliklari qatoriga quyidagilar kiradi: loyihalarni moliyalashtirishning oddiy va shaffof usuli; xatarlarni minimallashtirish; innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash an'anaviy vositachilarga muvaffaqiyatli va iste'dodli odamlarni topishga imkon beradi; kraudfanding bir vaqtning o'zida bir emas, balki ko'plab investorlarning pullarini jalb qilish imkoniyatini beradi; ochiqlik; reklama va loyihalarni qo'shimcha ravishda ilgari surish; loyihalarga kichik mablag'larni moliyalashtiradigan ishtirokchilarning keng doirasini qamrab oladi, kamchiliklarga kelsak, quyidagilarni ta'kidlash kerak: qo'rquv va ishonchning past darajasini keltirib chiqaradigan firibgarlik; katta loyihalar uchun mos emas; qarz oluvchilarning vijdotsizligi.

Bizning fikrimizcha, innovatsion kraudfanding moliyaviy resurslarni jalb qilishning istiqbolli yo'nalishi bo'lib, innovatsion tadbirkorlikda investitsiya tizimini rivojlantirishga hissa qo'shishi mumkin. U innovatsion loyihalarga investitsiyalarning an'anaviy manbalariga nisbatan bir qator afzalliklarga ega. Bizningcha, innovatsion tadbirkorlikda innovatsiyalarni rivojlantirishning yana bir istiqbolli iqtisodiy vositalaridan biri bu venchur moliyalashtirishdir. Moliyaviy resurslarning ushbu manbasining asosiy afzalliklari, bank kreditini olishda bo'lgani kabi, garov berish va foizlarni to'lash zarurati yo'qligini o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, 3-7 yil muddatga aniq loyihalar uchun investitsiyalar ajratadigan venchur kapital fondlari mablag'laridan foydalaniladi. Ko'pgina venchur kapital fondlarining muhim xususiyati shundaki, ular innovatsion korxonalariga investitsiyalarga yo'naltirilgan emas, balki turli sohalarda, shu jumladan innovatsion tadbirkorlikda korporativ investitsiyalar va soliqqa tortishni optimallashtirish vositasi sifatida ishlatiladi. Venchur kapital faoliyatining sub'ekti investor-venchur kapital moliyalashtirishni amalga oshiradigan jismoniy yoki yuridik shaxs. Ikkinchisi aktsiyalarni sotib olish orqali venchur kapital firmasida investorlarning ulushli ishtirokini o'z ichiga oladi. (Amalda, venchur kapital investorlari yangi korxonada katta ulushni sotib olishga harakat qilmoqdalar-20% dan 40% gacha)

Zamonaviy adabiyotlarda investorlarning ikkita toifasi mavjud:

- 1) venchur fondlariga sarmoya kiritadigan institutsional investorlar;
- 2) Xususiy investorlar - aktsiyalari fond birjasida aylanmaydigan venchur kompaniyalarga o'z mablag'larini taqdim etadigan jismoniy shaxslar.

Yakka tartibdagi investorlar - bu innovatsion loyihalar depozitlarni qaytarish va kapital ulushini olish evaziga korxonani tashkil etish yoki ishga tushirish bosqichida moliyaviy resurslarni investitsiya qiladigan xususiy investor (odatda nazorat paketi emas, balki blokirovka paketi). Xususiy investorlar venchur kapitalidan farq qiladi. Bunday investorlarni qidirish startaplar uchun biznes jarayonining eng muhim tarkibiy qismlaridan biriga aylanadi.. Ular o'z nomidan ham, o'z kompaniyalari orqali ham sarmoya kiritishlari mumkin. Jahon tendentsiyalari va iqtisodiyotning ichki holatini o'rganish, shuningdek, innovatsion faoliyat sohasidagi, xususan, moliyalashtirish sohasidagi mavjud muammolarni hisobga olgan holda, ularni hal qilish bo'yicha quyidagi takliflarni kiritish mumkin:

- davlat darajasida kompleks investitsiya loyihalarini ishlab chiqish;
- qonunchilik darajasida korxonalarining innovatsion mahsulotlariga imtiyozli soliq solish mexanizmini birlashtirish, bu o'z moliyalashtirish manbalarini ko'paytirishga yordam beradi;
- qonunchilik darajasida korxonalarining innovatsion mahsulotlariga imtiyozli soliq solish mexanizmini birlashtirish, bu o'z moliyalashtirish manbalarini ko'paytirishga yordam beradi;
- innovatsion faoliyatning ustuvor yo'nalishlarida investitsiya soliq ta'tillarini joriy etish;
- innovatsion korxonalar uchun kredit bo'yicha imtiyozli bank stavkalari (uzoq) dasturini ishlab chiqish va joriy etish;
- xorijiy investitsiyalarni jalb qilish uchun mamlakatda investitsiya muhitini yaxshilash;
- innovatsiyalar sohasidagi faoliyatni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning boshqa shakllarini ishlab chiqish;
- xususiy investorlarning qiziqishini faollashtirish, tartibga soluvchilar tomonidan innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlashning har xil turlarini kengaytirish orqali;
- tartibga soluvchi organlar tomonidan innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlashning har xil turlarini kengaytirish orqali xususiy investorlarning qiziqishini kuchaytirish;
- tartibga soluvchi organlar tomonidan innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlashning har xil turlarini kengaytirish orqali xususiy investorlarning qiziqishini kuchaytirish;

Tahlil shuni ko'rsatdiki, ushbu bosqichda korxonaning innovatsion faoliyatini moliyaviy qo'llab-quvvatlash muammosini keltirib chiqaradigan asosiy omillar mavjud, ya'ni:

- mahalliy korxonalarda o'z resurslarining yetishmasligi;
- innovatsion infratuzilmani rivojlantirishga hissa qo'shadigan innovatsion faoliyatni davlat tomonidan yetarli darajada qo'llab-quvvatlamaslik.

Xulosa qilib shuni ta'kidlash kerakki, bugungi kunda innovatsion tadbirkorlik tizimida ko'plab muammolar mavjud. Innovatsion tadbirkorlikni muvaffaqiyatli rivojlantirish uchun ularning echimini ta'minlash kerak.

Ushbu va boshqa muammolarni hal qilish uchun, albatta, ularni batafsil o'rganish kerak, bu kelajakda davlatga zamonaviy iqtisodiyotning eng muhim sohasini rivojlantirishga xalaqit beradigan kamchiliklarni malakali ravishda bartaraf etishga va innovatsion tadbirkorlikni yangi bosqichga ko'tarishga yordam beradi.

Xususan:

- Innovatsion tadbirkorlik har doim xavf bilan bog'liq. Bu, o'z navbatida, tovar va xizmatlar bozoridagi talabning o'zgaruvchanligi, har qanday innovatsion muhitda mablag'larni investitsiya qilish afzalligi mezonlarining xilma-xilligi bilan bog'liq.

Shuni ta'kidlash kerakki, yuqori darajadagi xavfqa qaramay, innovatsion loyiha ko'pincha yuqori kompensatsiyani talab qiladi. Bu holat innovatsiyalarni ko'proq joriy etish uchun jalb qiladi. Xatarlarga qaramay, innovatsion tadbirkorlikni rivojlantirish bugungi kunda davlat iqtisodiy o'sishining omili, ba'zan esa harakatlantiruvchi omili hisoblanadi. Shuning uchun ham davlat innovatsion tadbirkorlikni rivojlantirish uchun qulay shart-sharoit yaratishi, uning risklarini minimallashtirishi, yuzaga kelayotgan muammolarni hal qilishi zarur. Innovatsion tadbirkorlik muammolariga to'xtaladigan bo'lsak, bugungi kunda iqtisodiyotning ushbu tarmog'ida ular yetarli miqdorda mavjudligini ta'kidlash joiz.

- Innovatsion tadbirkorlikning asosiy muammolaridan biri uning loyihalarini moliyalashtirishning yetishmasligi hisoblanadi. Xycycah, O'zbekiston innovatsion tadbirkorlik rivojlanish ko'rsatkichlarining pastligi bilan ajralib turadi. Innovatsion faollik darajasini tavsiflovchi ularning aksariyati bo'yicha O'zbekiston rivojlangan davlatlardan, shuningdek, Xitoy kabi rivojlanayotgan bozor iqtisodiyotiga ega bo'lgan ayrim mamlakatlardan ortda qolmoqda. Kerakli hajmlarda mablag ' yetishmasligi raqobatbardosh loyihalarni amalga oshirish vaqtini oshiradi, innovatsiyalar sifati va samaradorligini pasaytiradi. Xususiy tadbirkorlik tuzilmalarining innovatsion loyihalarini moliyalashtirish asosan qarz olish imkoniyatiga bog'liq bo'lib, ko'pincha tadbirkorlarni xorijiy kredit tashkilotlariga murojaat qilishga majbur qiladi. Jahon amaliyoti shuni ko'rsatadiki, innovatsion jarayon va innovatsion texnologiyalarni ishlab chiqish tadbirkorlikni ushbu jarayonga maksimal darajada jalb qilishda samaraliroq bo'ladi. Buning uchun bizning fikrimizcha, davlatning ustuvor vazifalaridan biri innovatsion texnologiyalar bozoriga kirish uchun katta, kichik va o'rta biznes uchun teng imkoniyatlarni yaratishi kerak. Xususan, ushbu imkoniyatlar tashkilotga bank investitsiyalarini deyarli garovsiz jalb qilish va yiliga foiz stavkasi past bo'lgan kredit olish imkonini berishi lozim.

- Kichik tadbirkorlikda innovatsiyalarni rivojlantirish muammolaridan biri bu asosiy vositalar va joriy aktivlarga investitsiya qilingan kapital ko'rinishidagi mulkiy ta'minotning past darajasi. Ko'pgina korxonalar mol-mulk solig'i yukining oshishi sababli asosiy aktivlariga sarmoya kiritmaslikni afzal ko'rishadi. Moliyaviy va joriy ijaraga afzallik beriladi.

- Innovatsion sohadagi tadbirkorlikning past faolligi, shuningdek, investitsiyalarning yuqori xavfliligi va qaytarilish muddatining noaniqligi bilan bog'liq. Tadbirkorlar biznesning yuqori xavfliligi va innovatsiyalarga talabning yo'qligi, shuningdek rivojlangan mamlakatlarga xos bo'lgan davlat tomonidan innovatsion faoliyatni yetarli darajada qo'llab-quvvatlamasligi sababli innovatsion faoliyat bilan shug'ullanishni xohlamaydilar.

- Innovatsion sohadagi tadbirkorlikning past faolligi, shuningdek, investitsiyalarning yuqori xavfliligi va qaytarilish muddatining noaniqligi bilan bog'liq. Tadbirkorlar biznesning yuqori xavfliligi va innovatsiyalarga talabning yo'qligi, shuningdek rivojlangan mamlakatlarga xos bo'lgan davlat tomonidan innovatsion faoliyatni yetarli darajada qo'llab-quvvatlamasligi sababli innovatsion faoliyat bilan shug'ullanishni xohlamaydilar.

- Innovatsion tadbirkorlikni rivojlantirish uchun kadrlar muammosi bir xil darajada muhimdir:

- ✓ Innovatsiyalarni bozorga chiqarishga qodir bo'lgan tajribali menejerlarning yetishmasligi, mamlakatimiz ilm- fanida kadrlar salohiyatining buzilishi va doimiy aqliy intellektning pasayib borish kabi salbiy omillardir;

- ✓ Innovatsiyalarning tijorat tarkibiy qismini baholash va ishlab chiqishning samarali mexanizmlarining yo'qligi buyruqbozlik iqtisodiyotining meroslaridan biridir;

- ✓ Innovatsion tadbirkorlikni rivojlantirishning yuqori darajasini yaratish va qo'llab-quvvatlash uchun ushbu sohadagi potentsial xodimlarni tegishli o'qitish zarur;

- ✓ Binobarin, ushbu tabiatdagi muammoning echimi ta'lim muassasalarida mutaxassislarining ta'lim sifatini oshirish hisoblanadi, buning uchun davlat tomonidan tegishli ta'lim sohalarini yetarli darajada moliyalashtirish, ta'lim sifatini nazorat qilish zarur [5].

Shuningdek, ushbu sohada innovatsion tadbirkorlikni bashorat qilishning yo'qligi yoki yetarli emasligi bo'lishi mumkin. Talab bozorida yangi mahsulotlar (xizmat) talab qilinishini aniq bilish mumkin emas. Innovatsion tadbirkorlik muammosi innovatsion tadbirkorlikni bashorat qilishning yo'qligi yoki yetarli emasligi bo'lishi mumkin. Buning uchun innovatsion tadbirkorlik seriyasida qo'llanilishi va ma'lum bir davrda qaysi yo'nalishda rivojlanish yaxshiroq ekanligini aniqlash kerak bo'lgan prognoz mavjud. Afsuski, innovatsion tadbirkorlik sohasida prognozlash (va rejalashtirish) ko'pincha ishlab chiqarish sohasida bo'lgani kabi muvaffaqiyatning kafolati bo'lishi mumkin emas, chunki innovatsiyalar bozori noaniqlik sharoitida shakllanadi, ammo shunga qaramay, bularning barchasi amalga oshishi kerak.

Innovatsion tadbirkorlikning ko'zga tashlanadigan muammolaridan ushbu faoliyatni tashkil etish muammosi, ya'ni boshqaruv muammosi ham kiradi. Boshqaruv sifati katta ahamiyatga ega ekanligi dolzarb hisoblanmoqda. Ushbu muammoni innovatsion tadbirkorlikka yuqori darajadagi innovatsion menejerlarni jalb qilish orqali hal qilish mumkin.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Мировая статистика онлайн [Электронный ресурс]//Ворлддометерс.– URL:<http://www.worldmeters.info> (Дата обращения: 06.11.2017)
2. Турсунов Имамназар Эгамбердиевич, Курбанов Алишер Бобокулович Инновационные подходы развития предпринимательства // International Journal of Innovative Technologies in Economy. 2018. №5 (17). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/innovatsionnye-podhody-razvitiya-predprinimatelstva>
3. Гершанок Г. А. Основы инновационного предпринимательства: Учебник: Изд-во Перм. нац. исслед. ун-та, 2012.

4. Артюшина Е. В. Исследование прогнозного новшества на наличие стратегического соответствия в диверсифицированной организации // Менеджмент в России и за рубежом. – 2013. – № 2.
5. Ахинов Г. Государственное регулирование инновационной деятельности в социальной сфере // Проблемы теории и практики управления. – 2017. – № 9.
6. Инновационный менеджмент: Учеб. пособие под ред. В. Я. Горфинкеля, Т. Г. Попадюк. – М. : ЮНИТИ, 2013.
7. Смачкова Л.В. Развитие успешного бизнеса в условиях инновационного ландшафта / Л.В. Смачкова, Е.А. Чудакова, В.А. Мизерова // Общество и экономическая мысль в XXI в.: пути развития и инновации / Матер. VIII Междунар. науч.-практ. конф. - Воронеж: ИПЦ «Научная книга», 2020. - С. 57-61. - Текст непосредственный.
8. Samiyeva, G. T. (2022). The Most Important Aspects of Studying the Living Standards of the Population. [Academic Journal of Digital Economics and Stability, Volume 16](#), April 2022, Pages 79-83
9. Samiyeva, Gulnoza Tokhirovna, and B. I. Xaydarov. "The Importance of Self-Employment and Self-Reliance in Improving the Well-Being of the Population Self-Employment." *Journal of Marketing and Emerging Economics* 2.5 (2022): 36-41.
10. Samiyeva, Gulnoza Tokhirovna. "Reform in the Field of Family Entrepreneurs in Reducing Poverty in Uzbekistan." *Academic Journal of Digital Economics and Stability* 7 (2021): 96-100.
11. Toxirovna, Samieva Gulnoza. "Farmers-Food Sustainability Services." *Academic Journal of Digital Economics and Stability* (2021): 899-904.
12. Samiyeva, Gulnoza Tokhirovna. "The Main Tasks Of Farms And Dekhkan Farms In Ensuring Productive Security In Uzbekistan." *Journal of Contemporary Issues in Business and Government* 2021 (2021).
13. Самиева Г.Т. ҚАШҚАДАРЁ ВИЛОЯТИ ДЕҲҚОН ХЎЖАЛИКЛАРИДА ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ МАҲСУЛОТЛАРИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ //Иновацион технологиялар. – 2020. – №. 3 (39).
14. Khakimov, Rashid, and Samiyeva G. Toxirovna. "Agrarian Sector of the Republic of Uzbekistan in a Way of Development and Features of Enterprise Activity." *International Journal on Orange Technologies*, vol. 2, no. 10, 11 Oct. 2020, pp. 53-57, doi:[10.31149/ijot.v2i2.685](https://doi.org/10.31149/ijot.v2i2.685).
15. Tukhtabaev, J. S., Samiyeva, G. T., Tashnazarov, S. A., Taylakova, D. B., & Chuyanov, K. U. (2021). Econometrical Assessment of Factors Affecting Diversification of Production in Farms Ensuring Food Security. *International Journal of Modern Agriculture*, 10(1), 981-990.
16. Toxirovna S. G. Dehkan Farm-Services To Sustain Food Supply //Academic Journal of Digital Economics and Stability. – 2021. – Т. 6. – С. 1-5.
17. Samiyeva G. Dehqon xo'jaliklarini tadqiq etishning nazariy asoslari //Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. – 2021. – №. 6. – С. 171-176.
18. Samiyeva G. T. Concepts of Poverty, Inequality and Social Exclusion //International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development. – 2022. – Т. 4. – №. 3. – С. 122-126.
19. Samiyeva, G. T. (2022). THE MAIN SOCIO-ECONOMIC TASK - EMPLOYMENT OF THE POPULATION AND WAYS TO SOLVE UNEMPLOYMENT. "ONLINE -

- CONFERENCES* & *PLATFORM*, 84–91. Retrieved from <http://papers.online-conferences.com/index.php/titfl/article/view/849>
20. Bahodirovich, Aminov F. "The Role of Investments in the Innovative Development of the Economy." *International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development*, vol. 4, no. 3, 2022, pp. 112-117.
 21. Аминов, Ф. Б. (2022). РОЛЬ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ В ИННОВАЦИОННОМ РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ. *Economics*, (1 (51)), 26-29.
 22. Bahodirovich, A. F. (2022). Conditions for Forming the Digital Economy in the Republic of Uzbekistan. *Journal of Marketing and Emerging Economics*, 2, 88-92.
 23. Bahodirovich, A. F. (2021). The Main Directions of State Regulation of Entrepreneurial Activity. *Academic Journal of Digital Economics and Stability*, 12, 22-27.
 24. Аминов Ф.Б. (2023). ЖИЗНЕННЫЙ УРОВЕНЬ НАСЕЛЕНИЯ ПО РЕГИОНАМ УЗБЕКИСТАНА. *Экономика и социум*, (2 (105)), 434-443.
 25. Аминов, Ф. Б. (2022). РОЛЬ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ В ИННОВАЦИОННОМ РАЗВИТИИ ЭКОНОМИКИ. *Economics*, (1 (51)), 26-29.
 26. Аминов Ф.Б. (2022). НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ КООПЕРАЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН. *Экономика и социум*, (10-1 (101)), 232-237.
 27. Аминов, Ф. Б. (2022). УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.
 28. A.J. Musagaliev, & B.T. Shodiev. (2022). Methodological Issues of Location and Effective Use of Wells in Pastures in Uzbekistan . *Partners Universal International Research Journal*, 1(1), 1–5. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6387977>
 29. Musagaliev, A. J., & Shodiev, B. T. (2023). Issues of Efficient Usage of Pastures in the Development of the Cattle Farming Network. *UTTAR PRADESH JOURNAL OF ZOOLOGY*, 44(1), 81-87. <https://doi.org/10.56557/upjz/2023/v44i13394>
 30. Ochilov, A. O., Ostonov, E., Shodiev, B. T., Ergashev, T. S., & Khakkulov, F. F. (2022). Modern Approaches To Management Of Training Of Highly Qualified Personnel In The New Uzbekistan Higher Education System. *Journal of Positive School Psychology*, 6(10), 2432-2442.
 31. Шодиев Б.Т. ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПАСТБИЩ // *Экономика и социум*. 2022. №10-1 (101). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/prioritetnye-napravleniya-effektivnogo-ispolzovaniya-pastbisch> (дата обращения: 28.02.2023).
 32. Аликулов К., Шодиев Б.Т. ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ, ПРАВОВЫЕ, СОЦИАЛЬНЫЕ И ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ПРИОРИТЕТЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАРАКУЛЕВОДСТВА КЛАСТЕРОВ // *Экономика и социум*. 2022. №10-1 (101). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/organizatsionno-ekonomicheskie-pravovye-sotsialnye-i-ekologicheskie-prioritety-deyatelnosti-karakulevodstva-klasterov> (дата обращения: 28.02.2023).
 33. Шодиев Б. Т. ДОСТИЖЕНИЕ СТАБИЛЬНОСТИ ЭКОСИСТЕМЫ И СОХРАНЕНИЯ БИОРАЗНООБРАЗИЯ В ПАСТБИЩНЫХ РЕГИОНАХ. – 2016.

34. Шодиев, Б. Т. Основные принципы эффективного управления каракулеводством и пастбищепользованием / Б. Т. Шодиев // Экономика и предпринимательство. – 2019. – № 7(108). – С. 1239-1243. – EDN ZQBKMA.
35. Ochilov, A. O., Ostonov, E., Shodiev, B. T., Ergashev, T. S., & Khakkulov, F. F. (2022). Modern Approaches To Management Of Training Of Highly Qualified Personnel In The New Uzbekistan Higher Education System. *Journal of Positive School Psychology*, 6(10), 2432-2442.
36. Musagaliev, A. J., & Shodiev, B. T. (2023). Issues of Efficient Usage of Pastures in the Development of the Cattle Farming Network. *UTTAR PRADESH JOURNAL OF ZOOLOGY*, 81-87.